

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ АГРАРНИХ НАУК
ДЕРЖАВНА УСТАНОВА ІНСТИТУТ ЗЕРНОВИХ КУЛЬТУР

**Контролювання хвороб і шкідників
пшениці озимої та кукурудзи в агроценозах Степу
(науково-практичні рекомендації)**

Дніпро – 2025

У рекомендаціях подано основні способи захисту пшениці озимої та кукурудзи від хвороб і шкідників в умовах Степу. Описано поєднання агротехнічних, організаційних і хімічних заходів, що допомагають зберегти врожай і зменшити використання пестицидів. Матеріали можуть бути корисними агрономам і фахівцям із захисту рослин для планування ефективних систем вирощування культур.

Науково-практичні рекомендації

Автори: В. Л. Матюха, Т. В. Гирка, М. П. Явдощенко, Т. М. Педаш, В. М. Судак, К. А. Деревенець-Шевченко, С. С. Семенов

Рецензенти: канд. с.-г. наук, с. н. с. В. І. Чабан; канд. с.-г. наук, с. н. с. Л. М. Десятник

Друкується за рішенням Вченої ради ДУ Інститут зернових культур НААН України (протокол № 14 від 23.10.2025 р.)

Відповідальний за випуск: В. Л. Матюха

Контролювання хвороб і шкідників пшениці озимої та кукурудзи в агроценозах Степу (науково-практичні рекомендації) / В. Л. Матюха, Т. В. Гирка, М. П. Явдощенко, Т. М. Педаш, В. М. Судак, К. А. Деревенець-Шевченко, С. С. Семенов. ДУ Інститут зернових культур НААН України. Дніпро : ДУ ІЗК НААН України, 2025. 21 с.

ВСТУП

Пшениця озима та кукурудза характеризуються універсальністю застосування і високою урожайністю, тому вважаються одними з найважливіших культур у сучасному землеробстві. Це зумовлено їх морфобіологічними і фізіологічними ознаками, які забезпечують ефективне використання поживних речовин, вологи та енергії сонця.

Водночас продуктивний потенціал пшениці та кукурудзи реалізуються не в повній мірі. Серед чинників, які унеможливають подальше зростання валових зборів зерна, одним з найвагоміших є втрати урожаю від шкідливих об'єктів, зокрема від фітофагів і хвороб.

У сучасних умовах збільшення виробництва зерна вирішується за рахунок підвищення генетичного потенціалу рослин, максимального використання екологічних ресурсів тієї чи іншої зони вирощування та економічно виправданих інвестицій. У сільськогосподарський вжиток останнім часом входять альтернативне землеробство, точні технології вирощування, генна інженерія, екосистемний менеджмент та інші технологічні розробки, які включають сучасні досягнення інтегрованого захисту рослин від шкідливих організмів. Так, значних успіхів досягнуто в наданні рослинам комплексної стійкості до хвороб і шкідників. Методом генної інженерії створені генетично модифіковані сорти кукурудзи, що містять Vt-токсини, які на 90 % зменшують пошкодженість рослин кукурудзяним метеликом.

Запропоновано широкий асортимент біологічних засобів, які постійно удосконалюються та розвиваються. Природному біологічному захистові сприяють сівозміна, правильний обробіток ґрунту, застосування ґрунтополіпшуючих добавок, бактеріальних добрив, мульчування тощо.

До інсектицидів та фунгіцидів хімічного походження при інтегрованому контролі висуваються відповідні вимоги: вибірковість токсичної дії і помірна персистентність щодо корисних членистоногих. Використання пестицидів має бути добре зваженим з погляду економічної доцільності та екологічної безпеки, а також прогнозувати вплив на наступні культури сівозміни. На часі розробка

системи хімічного захисту посівів зернових культур, що враховує пороги шкідливості, стійкість сортів, моніторинг розвитку шкідливих організмів за різної погоди. Пріоритетом є мінімізація негативних наслідків, які стосуються забруднення агрофітоценозів та довкілля.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
1. ІНТЕГРОВАНІЙ ЗАХИСТ ПОСІВІВ ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ ВІД ХВОРОБ І ШКІДНИКІВ.....	4
Базові принципи побудови системи захисту пшениці озимої.....	5
Організаційно-господарські та агротехнічні заходи.....	5
Сівозміна та попередники.....	6
Обробіток ґрунту.....	7
Добрива.....	7
Строки сівби та норми висіву.....	8
Стійкість сортів.....	9
Хімічний захист.....	10
Посівні якості насіння, протруювання.....	10
Обприскування рослин.....	11
2. ІНТЕГРОВАНІЙ ЗАХИСТ ПОСІВІВ КУКУРУДЗИ ВІД ХВОРОБ І ШКІДНИКІВ.....	14